

VÄHÄSILLAN ELÄMÄÄ

MUISTOJA VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN ARJESTA

ALKUSANAT

Tämä julkaisu syntyi sosionomi YAMK-tutkinnon opinnäytetyön pohjalta TampereMission toiveesta. Tarkoituksenamme oli tutkia 1930-60-luvulla Teiskon Vähäsillassa toiminutta kesäsiirtolatoimintaa ja peilata toiminnan taustalla olevaa lastensuojelua nykypäivän lastensuojeluun. Kesäsiirtolakokemuksia ei ole aiemmin kerätty, eikä asiaa ole juurikaan aiemmin tutkittu.

Julkaisun kirjoittajista Niina Koskinen työskentelee varhaiskasvatuksen opettajana ja Pauliina Rauhanen lastensuojelun sijaishuollon ohjaajana ja jälkihuoltotyöntekijänä. Tässä julkaisussa kerromme haastateltujen kokemuksista ja muistoista. Kiinnostuksemme keskittyi Vähäsillan kesäsiirtolan 1930- ja 1960-luvun asukkaiden kokemusten keräämiseen ja lastensuojelun kehittymisen tarkasteluun tuosta ajasta tähän päivään. Kerromme näistä muistoista eri osa-alueiden kautta: arjen toiminnot, lasten hyvinvointi, moninaiset kokemukset ja sosiaaliset suhteet.

Haluamme kiittää kaikkia tutkimukseemme osallistuneita ja haastatteluun suostuneita. Haastateltavat pysyvät nimettöminä, vaikka julkaisu sisältää suoria lainauksia haastatteluista. Saimme arvokasta ja mielenkiintoista tietoa Vähäsillan toiminnasta ja sen eri vaiheista.

Suurkiitokset myös kansalaistoiminnan tuottaja, Mia Walleniukselle, opinnäytetyömme ohjaamisesta ja tiedottaja, Sannamari Ratilaiselle, suuresta avustasi videointien ja julkaisun taiton kanssa. Julkaisun kuvat ovat peräisin TampereMissio ry:n arkistosta ja tutkimukseen osallistuneiden kotialbumeista.

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT

**TIE TAMPEREEN KAUPUNKILÄHETYS RY:STÄ
TAMPEREMISSIO RY:KSI**

VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN HISTORIAA

VÄHÄSILLAN ARKEA

"Näin on aina tehty" - Jokapäiväiset rutiinit

"Maailma ei laiskoja elätä" - Työkasvatus kesäsiirtolassa

LASTEN HYVINVOINTI VÄHÄSILLASSA

"Omena päivässä pitää lääkärin loitolla" - Lisää terveyttä

"Kädet pienet ristiin liitän, Isää taivaallista kiitän"

- Henkisyiden vahvistaminen

"Vaate varren kaunistaa" - Yksilöllisyyden huomioiminen

ARJEN TOUHUJA VÄHÄSILLASSA

"Aika kultaa muistot" - Moninaisia kokemuksia Vähäsillasta

SOSIAALISET SUHTEET KESÄSIIRTOLASSA

"Yhteistyö on viisauden alku ja juuri" - Lasten väliset suhteet

"Joka kuritta kasvaa, se kunniatta kuolee" - Aikuisten rooli

LOPUKSI

TIE TAMPEREEN KAUPUNKILÄHETYS RY:STÄ TAMPEREMISSIO RY:KSI

Yhdistyksen ensimmäisissä säännöissä vuonna 1907 on todettu: ”Tampereen Kaupunkilähetyksen tarkoitus on, evankelisluterilaisen tunnustuksen pohjalla ja sopusoinnussa maamme kirkollisten laitosten kanssa, harjoittaa kristillistä rakkauden toimintaa sekä hengellisen että ruumiillisen hädän poistamiseksi, niin kuin myöskin totisen jumalisuuden ja siveellisyyden edistämiseksi seurakunnassa”.

Kaupunkilähetykselle tärkeä henkilö oli pastori Fontell, joka aloitti pyhäkoulutoiminnan vuonna 1881 diakoniatyön yhdessä vaimonsa Linan kanssa. Tampereen Kaupunkilähetyksen syntymävuotena voidaan pitää vuotta 1881. Vuonna 2021 TampereMissio ry juhlistaakin toimintansa 140-vuotista taivaltaan.

Tampereen Kaupunkilähetyksen lastenkoti perustettiin vuonna 1920 Tampereen Amuriin. Rakennus oli ostettu jo vuonna 1914, mutta se ei sellaisenaan soveltunut lastenkodiksi, vaan rakennus purettiin ja tilalle rakennettiin uusi lastenkoti.

Tunnetuin lastenkodin johtajista on sisar Selma Valtonen, joka toimi Tampereen Kaupunkilähetyksessä vuosina 1915 -1957. Valtonen toimi lastenkodin lisäksi myös muussa Tampereen Kaupunkilähetyksen toiminnassa ja hänet nimitettiin yhdistyksen kunniajäseneksi. Selma Valtonen sai eläkkeelle jäädessään myös Pyhäkouluyhdistykseltä ansiomerkin 40 vuotta kestäneestä pyhäkoulunopettajan työstään sekä samana vuonna Sosiaalihuollon keskusliiton kultaisen ansiomerkin. Hänelle on myönnetty myös Suomen valkoisen ristin ritarikunnan 1. luokan mitali kultaisin ristein 6.12.1957 ansiokkaan elämäntyönsä johdosta. Selma Valtosen muistoksi on perustettu ravintola Selma, joka sijaitsee Tampereella Tuomiokirkonkatu 22:ssa.

Tampereen Kaupunkilähetys on ollut historian aikana monessa mukana. Pyhäkoulun ja lastenkodin lisäksi yhdistys on esimerkiksi julkaissut lehteä nimeltä Tampereen Kaupunkilähetys, joka oli vuodesta 1909 alkaen Sunnuntaitervehdys-lehden nimellä. Tampereen Kaupunkilähetyksen toimintaan kuului myös ompeluseura, joka on alun perin ollut nimeltään suomalainen ompeluseura. Sittenkin myös ns. äitienpäiväompeluseura on ollut toiminnassa vuodesta 1907. Muita Kaupunkilähetyksen toimintoja on ollut vuosien varrella mm. maitopisaratoiminta, poikatyö, tallukkakurssit, naisten työtupa, murukokoelma (on hyvin lähellä nykypäivän kierrätyskeskustoimintaa), vanhusten kesäleiritoiminta, vanhainkoti, ammattioppilaskoti, pienten lasten koti, työtupatoimintaa vankilasta vapautuneille naisille, avioliittoneuvonta, alkoholistikoti, inkeriläisten huoltotoiminta, lastentarha, evankelioimistyö, kehitysvammaisten suojatyötoiminta ja meidän kiinnostuksemme kohteena oleva kesäsiirtolatoiminta Teiskon Vähäsillassa.

Tampereen Kaupunkilähetyksen uusin muutos on vuodelta 2020, kun organisaation nimi muuttui TampereMissio ry:ksi. Nykyisin TampereMissio ry:n Kansalaistoiminnan keskus tuottaa matalan kynnyksen sosiaalipalveluita vauvasta vaariin. TampereMissio ry:llä on mm. Kimpassa-perhetoimintaa vauvoille ja heidän vanhemmilleen. Toimintaa on myös avoimissa korttelikerhoissa, jotka sijaitsevat lähiöissä. TampereMissio ry:n kautta voi vuokrata Nikaman saunatilaa Tampereen keskustassa, juhla- ja kokoustiloja sekä Vähäsillan leirikeskusta. TampereMissio ry:n palveluliiketoiminnalla, TampereMissio Palvelut Oy:llä, on vuokra-asuntoja ja eri palveluasumisen muotoja kehitysvammaisille ja vanhuksille sekä työ- ja päivätoimintaa kehitysvammaisille henkilöille.

SELMA VALTONEN VÄHÄSILLASSA
KUVA: TAMPEREMISSIO

VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN HISTORIAA

Tampereen Kaupunkilähetys ry osti vuonna 1920 Vähäsillan kesäsiirtolan, joka sijaitsee Tampereen Kämmenniemessä. Vuosien varrella siirtolaan on hankittu lisämaata neljään otteeseen ja myös rakennuksia on lisätty sekä jo olemassa olevia laajennettu.

Tampereen Kaupunkilähetyksen diakonissat olivat aloitteellisia kesäsiirtolatoiminnan ja lastenkodin perustamisen suhteen. He saivat johtokunnan jäsenet tukemaan näitä ideoitansa. Kesäsiirtolan tavoitteena oli toimia koulujen kesäloma-aikaan, jolloin lapset lähetettäisiin kaupungista raittiiseen maalaisilmaan, tukevan maalaisruuan pariin.

Vuonna 1919 Tampereen Kaupunkilähetys sai käynnistettyä omana toimintana köyhiä lapsia varten kesäsiirtolahankkeen, jonka tarkoituksena oli ottaa sinne 10-15 lasta kerrallaan, kukin kuukauden ajaksi. Sisarille annettiin tehtäväksi huolehtia kesäsiirtolasta kokonaan. Kesäsiirtolassa oli toiminnan alettua 85 lasta, kolmessa vuorossa. Lasten lääkärintarkastus järjestettiin yleensä kesäsiirtolan aloituksen yhteyteen.

Sosiaalihallitus oli myöntänyt kesäsiirtolalle 10 000 markan avustuksen, koska sinne sijoitettiin myös sotaorpoja. Sosiaalihallitus lähetti lisäksi suuren määrän vaatteita avustuksena hädänalaisten lasten tarpeisiin. Näiden avustusten turvin saatiin katettua valtaosa kuluista. Tampereen Kaupunkilähetys linjasikin, että se ottaa kesäsiirtolaan sotaorpoja, koska heitä oli tulossa. Kesäsiirtolatoiminta vakiintui osaksi Tampereen Kaupunkilähetyksen toimintaa, kun yhdistys osti vuonna 1920 Teiskon Pohtolassa sijaitsevan Vähäsilta-nimisen kiinteistön.

Ensimmäisten kesäsiirtola asukkaiden joukossa kesällä 1921 olivat vastaperustetun lastenkodin lapset. Sisar Selma Valtonen toimi myös kesäsiirtolan johtajana. Kesäsiirtola on laajentunut useaan otteeseen ja viimeisin laajennus oli Jussinniemi vuonna 1938. Lastenkotilasten lisäksi kesäsiirtolassa kesiään viettivät mm. seurakuntien ja lääkäreiden suosituksesta kaupunkilaisperheiden lapset.

Kesäsiirtola oli diakonissoille erityisen tärkeä ja he pitivät johtokuntaa ajan tasalla kesäsiirtolan tarpeista. Kesäsiirtolassa oli kerrallaan vuorossa noin 25 lasta, yleinen järjestely oli jakaa kesä kolmeen vuoroon. Kesäsiirtolaa johtava diakonissa vaihtui vuorojen mukana.

Viime aikoina kesäsiirtola on toiminut lähinnä kehitysvammaisten ja ikääntyneiden kesävirikistyspaikkana. Kesällä 2020 Vähäsillan on voinut saada käyttöönsä maksutta pirkanmaalaisen yleishyödyllisen toiminnan käyttöön. Siellä on järjestetty esimerkiksi leirikoulua ja erilaisia leirejä. Asuinrakennusten, päätalo, Torppa ja Jussinniemi, lisäksi Vähäsilltaan kuuluu puulämmitteinen rantasauna, uimalaituri, grillikatos ja lentopallokenttä.

VÄHÄSILLAN ARKEA

"MAAILMA EI LAISKOJA ELÄTÄ" -TYÖKASVATUS KESÄSIIRTOLASSA

Marjastaminen Vähäsillan lähimetsissä on jäänyt useammalle haastateltavalle mieleen mieluisana muistona. Osalle tämä oli myös uusi kokemus, koska kaupungissa ei ollut mahdollisuutta marjastamiseen. Mukavaa marjastuksesta teki myös se, että silloin välttyi päiväunien nukkumiselta. Välillä retkille otettiin mukaan eväät. Vähäsillassa oli myös paljon marjapensaita, joten marjoja kerättiin niistäkin.

“NIIN NÄÄ KAUPUNKILAISLAPSET EI OIKEIN TIENNY NÄISTÄ TÄMMÖSISTÄ. KYLLÄ NE NY TIESI MARJOISTA JA ETTÄ MUSTIKOITA KÄYDÄÄN KERÄÄMÄSSÄ, MUTTEI TÄÄLLÄ OLLU KU MÄ, ASUIN SIELLÄ AMURISSA, EI SIELLÄ OLLU MUSTIKKAMETTÄÄ EIKÄ MARJAPENSAITA.”

Vähäsillassa viljeltiin vihanneksia, erikoisten kasvien mm. mangoldin viljely on jäänyt joidenkin haastateltavien mieleen. Mangoldista muisteltiin tehtävän kastikkeita tai keittoja, eikä niihin ole törmätty sen koommin. Yksi vanhemmista tytöistä muisteli hoitaneensa tarkasti näitä kasvipenkkejä.

"SIIRTOLAN OMASTA PUUTARHASTA SAATIIN KESÄLLÄ PALJON VIHANNEKSIA."

Kesäsiirtolassa oli niin kutsuttuja aputyttöjä, jotka auttoivat pienemmistä lapsista huolehtimisessa. Useampi näistä aputyttöistä oli itse ollut pienenä kesäsiirtolassa. Lastenkodin lapsilla pienemmistä lapsista huolehtiminen kuului jokapäiväiseen elämään. Isommat tytöt myös lukivat iltasatuja pienemmille. Läheisillä maatiloilla käytiin myös auttamassa mm. peltotöissä, joista talon isäntä maksoi pojille “oikeata” palkkaa. Tätä muisteltiin ihmeellisenä asiana. Eräs haastateltava muisteli myös saaneensa pienen korvauksen pienempien lasten hoitamisesta, kun eräs varsinaisista hoitajista oli lähtenyt pois, eikä hänen tilalleen saatu ketään. Tilanne jatkui useamman viikon.

"ERKKI MAKSOI OIKEAA PALKKAA, MIKÄ TUNTUI MEISTÄ AIKA IHMEELLISELTÄ."

**"KOSKAAN EI TULLUT
SEMMOISTA OLOA ETTEI
OLLUT MITÄÄN TEKEMISTÄ."**

”NÄIN ON AINA TEHTY” - JOKAPÄIVÄISET RUTIINIT

Jokapäiväisiin rutiineihin kuului pojilla kaupassa käynti ja elintarvikkeiden haku läheisiltä maatiloilta, joista haettiin mm. leipää, maitoa ja kananmunia. Muutamille oli jäänyt lähtemättömästi näiltä reissuilta mieleen vastapaistetun leivän tuoksu. Isommat lapset saivat enemmän vastuuta. Eräs haastateltavista muistaa hoitaneensa yksin tiskit Torpalla useamman kerran päivässä. Sänkyjen sijaaminen, siivous ja leipien leipominen olivat myös yleisiä isompien lasten kotitöitä. Työn jäljestä oltiin tarkkoja, mikä tahansa vuoteen sijaaminen ei kelvannut. Kesäsiirtolassa oli erityinen vesijohtojärjestelmä, joten saunalta piti käydä painamassa nappia, jotta Torpalle saatiin vettä. Tämä oli jäänyt useamman kertojan/haastateltavan mieleen. Metsästä kerättiin käpyjä sytykkeiksi hellan sytyttämiseen.

”TOIMIMME HOITAJIEN PIKKUAPULAISINA: PAINOIMME SAUNAN PYYKKITUVAN SEINÄSSÄ OLEVAA NAPPIA, JOKA KÄYNNISTI VESIPUMPUN, JOTTA SAATIIN KÄYTTÖVETTÄ TORPALLE PUTKIA PITKIN.”

Lastenkodin isommille lapsille kuului lakanoiden pesu, lipeällä, saunan tuvassa. Pyykit mankeloitiin isolla kivimankelilla kuivatuksen jälkeen, tämä oli isojen poikien tehtävä. Osa muisteli tätä vähän vaarallistakin työtä mukavana työnä.

“MANKELI OLI SITTE ERIKAINEN, SE OLI POIKIEN OIKEIN MIELIPAikka. KU SE OLI SEMMONEN, ETTÄ KUMMASSAKI PÄÄSSÄ OLI KAKS, KAKS OLTAVA VETÄMÄSSÄ SITÄ NIINKU EDESTAKASIN SITTE KU MANKELOITIIN PYYKKIÄ, NIIN SE OLI SIINÄ PIHASSA OLI SEMMONEN VAJA, JOSSA OLI SITTEN TÄÄ MANKELIHUONE JA SIINÄ OLI ILMEISESTI NÄITÄ, NÄITÄ OLKIAKI SITE JA TOISESSA PÄÄSSÄ OLI TYTTÖJEN VESSA. JOO JA SI.. SE.. TOSIAANNIIN, SE MANKELI OLI SEMMONEN POIKIEN, NE MIELELLÄÄN MENI AINA SIIHEN MANKELI-TAPAUKSEEN KU SAIVAT VETÄÄ SEMMOSTA ERESTAKASI.”

Päiväunet olivat jokapäiväinen rutiini, joka koski kaikkia lapsia, sekä isoja että pieniä. Työnteko päiväuni aikaan oli ainoa keino välttyä niiden nukkumiselta. Päiväunet tapahtuivat ruokailun jälkeen, moni muistaa ne kamalina.

"PÄIVÄUNET OLIVAT KAMALIA."

"PÄIVÄLLÄ RUOKAILU JA SEN JÄLKEEN PÄIVÄUNILLE, SE OLI PAKOLLINEN KAIKILLE."

Kotoa sai lähettää kesäsiirtolaan postia, se oli ainoa yhteydenpito keino omaan perheeseen. Monilla haastatelluista oli mukavia muistoja postin hakumatkalta. Lähetyksiä haettiin kaupalta ja välillä laivalta. Paketeissa oli usein jotain syötävää, pääosin leivonnaisia ja korppuja. Jotkut muistavat saaneensa postia joka päivä, toiset eivät saaneet lainkaan. Näissä tilanteissa pakettien sisältö jaettiin, kaikki saivat jotain. Postia haettiin maitokärryillä, joiden kyytiin pienemmät välillä pääsivät. Eräs haastateltava muistelee sanoneensa kaupalla olleista humalaisista että:

“MÄÄ EN SITTEN TYKKÄÄ, KUN SIELLÄ ON AINA NIITÄ HÄMÄLÄISIÄ.”

"SIGNEN LEIPOMA
OHRARIEVÄ SUORAAN
PESÄSTÄ ON VIELÄKIN
MIELESSÄ."

Postin haku oli yksi niistä askareista, joka pelasti päiväunien nukkumiselta. Postin hakua muisteltiin jännänä asiana, kun jännitti, mitä paketeissa tulee ja tuleeko paketti. Tampereen Kaupunkilähetykselle tuli postia ulkomailta saakka. Niissä oli makeisia, jotka jaettiin kaikkien kesken. Aluksi vanhempien lähettämät paketit tulivat laivalla, mutta myöhemmin kauppias alkoi toimittaa niitä Vähäsiltaan asti. Osa haastatelluista on säästänyt näitä saamiaan postikortteja näihin päiviin saakka. Postilähetyksillä oli suuri merkitys, kun yhteyttä vanhempiin ei voinut pitää muilla keinoin. Vanhempien vierailu siirtolassa oli kielletty. Vierailujen ajateltiin lisäävän koti-ikävää.

”KERRAN TAI PARI VANHEMMAT SAI LÄHETTÄÄ PAKETIN, MUTTA KAIKILLE EI TULLUT. ME ANNOIMME OMISTAMME.”

”Kyllä me tosiaan päästiin hakeen postia sieltä maitolaiturilta, se oli hianoo.”

LASTEN HYVINVOINTI VÄHÄSILLASSA

”OMENA PÄIVÄSSÄ PITÄÄ LÄÄKÄRIN LOITOLLA” – LISÄÄ TERVEYTTÄ

Kesäsiirtolan ruuasta on jäänyt paljon muistoja siellä olleille. Ruoka ja välipalat ovat vuosien varrella selvästi vaihdelleet; toinen muistaa, että välipalaksi oli hopeateetä ja toinen maidon sekä Ylhäisten näkkileivän. Joitain poikkeuksia lukuun ottamatta ruokaa muisteltiin hyvänä. Eräs mies muisti kaamean kaljavellin.

“RUUISTA ON JÄÄNYT PARHAITEN MIELEEN KALJAVELLI, SE OLI AIVAN KAMALAA.”

Tuoreen leivän tuoksu oli jäänyt useammalle mieleen ihanana muistona. Pärri-nimiseltä tilalta haettua tuoretta maitoa myös muisteltiin. Ruokaa tarjottiin säännöllisesti, välipalan hiivaleipä on jäänyt erään mieleen ja se että koskaan ei saanut pullaa. Sunnuntaisin ja juhlapäivinä oli paremmat tarjottavat.

“SUNNUNTAISIN OLI KAHVIA JA RIISIPUUROA.”

"SIGNEN LEIPOMA OHRARIEVÄ SUORAAN PESÄSTÄ ON VIELÄKIN MIELESSÄ."

Ennen kesäsiirtolaan menoa lapsille tehtiin punnitus ja täitarkastus. Punnitus uusittiin kesäsiirtolan päätteeksi, jotta nähtiin, oliko lapsen paino noussut. Kesäsiirtola koettiin terveelliseksi paikaksi, missä oppi kaikkea, mitä ei kotona oppinut. Eräs haastateltava muisteli, kuinka hän puhdisti pienempien lasten korvia tulitikkuun pyörityllä vanulla. Isompien lastenkodin tyttöjen kuukautissuojien pesua ihmeteltiin. Se oli outoa, kun ei itse tiennyt kuukautisista.

KUVA: TAMPEREMISSIO

**"SELMA KOMENSI KAIKKIA KIRKON MENOJA
KUUNTELEMAAN. IKKUNALLE NOSTETTIIN
KAIUTIN JA OLTIIIN HILJAA."**

"ENSIMMÄISENÄ KUN SINNE MENTIIN OLI TÄITARKASTUS."

"PUTSASIMME HEIDÄN KORVANSÄ TULITIKUN YMPÄRILLE PYÖRITETYN VANUN AVULLA."

"KÄDET PIENET RISTIIN LIITÄN, ISÄÄ TAIVAALLISTA KIITÄN" – HENKISYYDEN VAHVISTAMINEN

Kesäsiirtolan uskonnollisuus näkyi ruokarukouksina, hartauksina ja sunnuntaisin jumalanpalvelusten kuunteluna. Jumalalanpalveluksia kuunneltiin radiosta. Kaikki yhdessä, pienemmätkin osallistuivat siihen, vaikka eivät siitä vielä mitään varmasti ymmärtäneetkään. Siitä huolimatta kaikki istuivat hiljaa ja kuuntelivat. Välillä sodassa loukkaantunut pastori kävi vaimonsa kanssa pitämässä lapsille sopivia jumalanpalveluksia. Parhaita muistoja erälle kesäsiirtolalaiselle oli, kun sunnuntaina kirkkoon lähtiessä sai pukeutua omiin vaatteisiin. Ennen kirkkoon lähtöä syötiin aamupalaa pihalla. Pihakalliolla kirkonmenoja kuunnellessa, alapuolella tuoksuvien ruusujen tuoksu oli jäänyt erälle haastateltavalle voimakkaasti mieleen.

"VÄHÄSILLAN TALON TAKANA OLI KALLIO, JOHON SELMA KOMENSI KAIKKIA KIRKON MENOJA KUUNTELEMAAN. IKKUNALLE NOSTETTIIN KAIUTIN JA OLTII HILJAA. ALHAALLA OLI ISO RUUSUTARHA, SE TUOKSU JA KESÄAAMU ON JÄÄNYT ELÄVÄSTI MIELEEN."

"PARAS MUISTO ON, KUN YHTENÄ SUNNUNTAINA PÄÄSIN KIRKKOON, SAI LAITTAÄ OMAT VAATTEET PÄÄLLE, SÖIMME AAMIAISTA PIHAPÖYDISSÄ JA LAULOIMME " ON KESÄN KIRKAS AAMU JA HETKI SUNNUNTAIN..."TÄMÄ ON JÄÄNYT HAIKEANA MUISTONA MIELEEN."

Jumalanpalveluksen muistellaan kestäneen yli tunnin. Silloin piti olla hiljaa, paitsi virsien aikana. Erälle lastenkodin lapselle iltarukous on jäänyt mieleen ja on edelleen mieluinen:

"KÄDET PIENET RISTIIN LIITÄN, ISÄÄ TAIVAALLISTA KIITÄN. KIITOS SULLE SUURI LUOJA SINÄ OLET KAIKKIEN PIENTEN SUOJA. SUO NIIN PIENEN LAPSOSEN MAATA TAAS YÖ RAUHAINEN, SUO MYÖS RAUHAA VANHEMMILLE, YNNÄ PIKKU SISKOSILLE."

Kesäsiirtolaan oli päästy eri tahojen kautta. Esimerkiksi joku oli tutustunut pyhäkoulussa ja ilmeisesti päässyt kesäsiirtolaan kirkon suosituksesta. Toinen haastateltava arvelee, että pääsi sinne siksi, koska vanhemmat olivat pienituloisia. Lääkäri saattoi myös suositella lapselle kesäsiirtolaa. Tampereen Kaupunkilähetys teki tuona aikana ihmisyyttä kunnioittavaa huolenpitotyötä, kun ei ollut mitään sosiaaliavustuksia. Lastenkodin lapset viettivät aina kesät Vähäsillan kesäsiirtolassa. Lisäksi siellä oli muilla perusteilla valittuja lapsia joko puolet kesästä tai koko kesän.

”LÄÄKÄRI SAATTOI SUOSITELLA, ETTÄ TEKIS HYVÄÄ LAPSELLE VIETTÄÄ AIKAA MAALLA.”

”KAUPUNKILÄHETYKSEN TYÖ AIKANA, JOLLOIN EI OLLUT SOSIAALITUKIA, TOIMEENTULOAVUSTUKSIA, YKSINÄISTEN ÄITIEN HUOLENPITOA, SUURIARVOISTA HUOLENPITOA JA IHMISYYDEN KUNNIOITTAMISTA VÄHÄOSAISTEN KESKELLÄ.”

” VAATE VARREN KAUNISTAA” – YKSILÖLLISYYDEN HUOMIOIMINEN

Kesäsiirtolan vaatekäytännöt ilmeisesti vaihtelivat vuosikymmenten aikana. Osa haastateltavista muistelee, että omat vaatteet piti vaihtaa kesäsiirtolan vaatteisiin. Osa muistaa käyttäneensä omia, mutta tarkoin nimikoituja vaatteitaan. Kesäsiirtolan vaatteet muistetaan vanhanaikaisina; essuja, mekkoja, polvisukkia, villatakkeja, kumitossuja ja -saappaita. Eräs haastateltava muistaa saaneensa kesäsiirtolamatkalle uudet farmarit, hirveät, naisten housujen malliset. Toinen taas muistelee, että kesäsiirtolassa ja lastenkodissa oli aina hyviä vaatteita ja kenkiä. Vaatteiden nimikointi piti hoitaa kotona, musteella, jota kuumennettiin silitysraudalla. Tätä tuli tehdä niin kauan, että muste muuttui ruskeaksi, jotta siitä tuli pesun kestävää.

Omia tavaroita ei kesäsiirtolassa juuri ollut, kirjoitusvälineitä lukuun ottamatta. Säilytystiloja omille tavaroille ei ollut. Torpalla ruokapöydän levyn alla oli laatikot, joihin saattoi laittaa omia tavaroitaan. Eräs kesäsiirtolan asiakas muistelee saaneensa kotoa lähetetystä paketista hienon inkkaripäähineen inkkarileikkeihin, jonka isommat pojat sitten häneltä veivät. Ilo siitä jäi lyhyeksi.

”KOTOA PYYSIN INKKARIPÄÄHINEEN, JOKA TULIKIN, MUTTA VANHEMMAT POJAT SEN SITTEN VEIVÄT. EI SITTEN PÄÄHINEESTÄ PALJON ILOA OLLUT.”

”OMIA TAVAROITA EI OLLUT, VAIN KIRJELEHTIÖT JA KYNÄT.”

Kesäsiirtolassa nukuttiin monessa eri paikassa. Lastenkodin lapset nukkuivat Torpalla, pojat alakerrassa, kaksi lasta nukkui tuvassa ja tytöt hoitajan huoneen seinän takana. Isommat tytöt nukkuivat yläkerrassa. Aputyttönä ollessa sai nukkua keittiötädin kanssa samassa huoneessa. Eräs haastateltava muistelee nukkuneensa hoitajan kanssa, koska oli niin pieni, vasta 4- vuotias. Osa lapsista nukkui keskenään. Aluksi oli olkipatjoja, joiden muisteltiin pistelevän ikävästi.

**"LÄÄKÄRI SAATTOI SUOSITELLA
ETTÄ TEKIS HYVÄÄ LAPSELLE
VIETTÄÄ AIKAA MAALLA."**

"MÄÄ NUKUIN SIÄ HOITAJATÄTIEN HUONEESSA, MÄÄ OLIN ILMEISESTI NUORIN KOKO PORUKASTA JA EI TOMMOSIA NELIVUOTIAITA MUITA OLLU."

ARJEN TOUHUJA VÄHÄSILLASSA

"AIKA KULTAA MUISTOT" – MONINAISIA KOKEMUKSIA VÄHÄSILLASTA

Vähäsillassa leikit tapahtuivat pääsääntöisesti ulkona, vain sateella leikittiin sisällä. Leikit olivat lasten yhdessä keksimiä. Tyhjät säilyketölkit olivat suosittuja hiekkalaatikkoleikeissä, mm. pojilla autojen polkimina. Erilaiset yhteisleikit kuten 10 tikkua laudalla, karttu, kukon askelilla, olivat suosittuja. Majoja rakennettiin oksista ja sammalista. Erilaiset yhteislaulut ovat myös jääneet monien mieleen, muisti joku oppineensa rannassa uimaan käsipohjaakin. Metsään rakennettu komea intiaanileiri on jäänyt monelle mieleen. Läheisille kallioille tehtiin yhteisiä eväsretkiä ja pihassa oli iso lautakeinu, jollaista eräs haastateltavista ei ole nähnyt missään muualla. Uimassa käynti ja soutelu olivat mieluisia harrastuksia. Nuoret hengailivat ja kuuntelivat musiikkia ja aina oli jotain tekemistä. Haastateltavat kokevat, että päivisin oli paljon tekemistä. Päiväpeittojen koristelu on jäänyt erään haastateltavan mieleen. Lapset harjoittelivat vapaa-ajallaan itse keksimiään esityksiä, jotka esitettiin sunnuntain makkaranpaistoilloissa.

"KOSKAAN EI TULLUT SELLAISTA OLOA, ETTEI OLLUT MITÄÄN TEKEMISTÄ."

"ME LAPSET LEIKIMME YHDESSÄ OMA KEKSIMIÄMME LEIKKEJÄ, YLEENSÄ ULKOLEIKKEJÄ: KARTTUA, 10 TIKKUA LAUDALLA, KUKON ASKELIA, RAKENSIMME INTIAANIMAJOJA SAMMALISTA JA PUITTEN PAKSUMMISTA OKSISTA."

Sunnuntaiset iltahetket olivat erityisiä juhannuksen ohella. Iltahetkissä vanhan sikalan raunioilla paistettiin makkaraa ja juotiin mehua. Juhannuksena oli myös ohjelmaa lipunnostoineen, sekä parempi ateria lettuineen ja hilloineen. Useampi näistä haastatelluista muistaa menneensä kesäsiirtolaan aina mielellään, siellä meni aina kaikki mukavasti. Eräs haastateltu ei voi ymmärtää miksi hänen omat lapsensa eivät tykänneet kesäsiirtolasta, kun hänellä itsellään oli siellä aina niin mukavaa. Kesäsiirtolaa pidettiin vaihteluna kaupunkielämälle, ei siellä ketään kohdeltu kaltoin. Kesäsiirtolan mieleenpainuvina muistoina pidetään laivamatkoja ja hyvää ruokaa. Osa oli matkannut kesäsiirtolaan Mustasta lahdesta laivalla, osa linja-autolla. Arki kesäsiirtolassa oli hyvin säännöllistä, siirtolassa oli puhdasta ja siistiä.

"JUHANNUSJUHLA JÄI MIELEEN. LIPUNNOSTO JA SINIRISTILIPPUMME- OLI JUHLALLINEN. KOKO KESÄSIIRTOLAN VÄKI OLI ISOSSA PIIRISSÄ ISON TALON PIHAMAALLA, KUN LAULETTIIN JA LIPPUA NOSTETTIIN...JUHLA- ATERIAKSI SAIMME OHUKAISIA HILLON JA SOKERIN KERA. PIIRILEIKKIÄ OLI MYÖS."

"MONENA VUONNA SIELLÄ OLIN, EI SE PAHA PAIKKA VOI OLLA."

Eräs haastateltava muistelee esitelleensä omaa nukkumapaikkaansa vanhemmille, kun he tulivat hakemaan häntä kotiin. 4- vuotiaana kesäsiirtolassa ollut henkilö muistelee, että se oli jännää niin pienelle, mutta kivaa tekemistä oli niin paljon, ettei ehtinyt ikävöidä vanhempia. Aluksi kesäsiirtolaan yksin meneminen oli tiukkaa, mutta siihen tottui.

Parhaita muistoja on kesäsiirtolaan pääsyn odotus, siellä oleminen ja luonto, kaupunkiolosuhteisiin verrattuna. Kesäsiirtolassa myös näki asioita, mitä kaupungissa ei ollut mm. hevosen vetämä haravakone. Se oli sellainen, mitä kaupungissa ei nähty. Nykyinen mattopyykillä käynti ja mäntysaippuan tuoksu tuo erään haastateltavan mieleen kesäsiirtolan pesuhetket. Kaikissa pesuissa käytettiin samaa saippuaa, koska muuta ei ollut.

Ikävimmiksi muistoiksi haastateltavat kuvaavat kesäsiirtolasta takaisin kaupunkiin lähdön sekä Vähäsillan voimakkaat ukkoset. Eräs haastateltava muistelee, kuinka Torpan terassille kiinnitettiin iso pressu myrskyn suojaksi. Kaikkien oli tultava alakertaan nukkumaan ukkosen ajaksi.

"IKÄVIN MUISTO OLI LÄHTEÄ KESÄN JÄLKEEN ITKU KURKUSSA POIS."

Koti-ikävää koettiin jonkin verran, äidistä eroaminen ja jälleennäkeminen itkettivät. Eräs haastateltava piti äitiään lähes kamalana, kun lähetti hänet kesäsiirtolaan. Äiti oli kuitenkin iloinen lastensa kesäsiirtolaan pääsystä, koska hän saattoi mennä kesäksi töihin. Eräs haastateltava muistelee pyytäneensä isompaa siskoaan kirjoittamaan kotiin, että tulevat hakemaan hänet pois. Koti-ikävän koettiin helpottavan ajan ja mukavan tekemisen myötä. Eräs haastateltava muisteli, kuinka lähtöitkujen jälkeen matkaan lähdettiin pitkänokkaisella linja-autolla. Toinen muistaa tajunneensa vasta linja-autoon jouduttuaan, ettei kukaan muu perheestä tulekaan mukaan. Osa haastatelluista ei muista kokeneensa koti-ikävää. Heille kerrottiin, että vanhemmat tulevat sitten hakemaan.

"VAIKKA IKÄVÄ OLI MENNÄ SINNE KU EROS ÄITISTÄ. OLI KAUHEET ITKUT JA SITTEN KUN TAAS NÄHTIIN NIIN ITKETTIIN."

"PYYSIN SISKOANI KIRJOITTAMAAN KOTIIN, ETTÄ TULISIVAT HAKEMAAN MINUT POIS, VAAN EIPÄ KETÄÄN NÄKYNYT. KYLLÄ SE KOVIN IKÄVÄ AJAN JA MUKAVIEN LEIKKIEN MYÖTÄ VÄHÄN HELPOTTI."

KUVA: TAMPEREMISSIO

SOSIAALISET SUHTEET KESÄSIIRTOLASSA

”YHTEISTYÖ ON VIISAUDEN ALKU JA JUURI” - LASTEN VÄLISET SUHTEET

Kesäsiirtolan ja lastenkodin lapset olivat Vähäsillassa erillään. Kaikki osallistuivat kuitenkin yhteisiin tapahtumiin. Kaikkien haastateltavien mukaan kaikki suhtautuivat toisiinsa hyvin, eikä ketään kiusattu. Osa lastenkodin lapsista oli sairaita ja osa oli kehitysvammaisia tai sodassa loukkaantuneita. Ystävyyssuhteita syntyi. Eräs haastateltavista kertoo kesäsiirtolasta tutun olevan hänen lapsensa kummi. Yksi lastenkodin silloisista lapsista kertoo, että hänellä oli ystäviä, mutta isompana hänen lastenkotitaustansa vierastettiin. Puutöitä ja halkoja tekevä isompi poika on jäänyt erään haastateltavan mieleen. Nimiä hän ei kuitenkaan muistanut. Osa ei kokenut varsinaisia ystävyyssuhteita syntyvän. Eräs haastateltava jopa oli sitä mieltä, ettei lapsena solmita ystävyyssuhteita.

"EI KAKARANA MITÄÄN YSTÄVYYSSUHTEITA SOLMITA."

"MINULLA EI OLLUT KETÄÄN ERITYISTÄ SYDÄNYSTÄVÄÄ, VIIHDYIN KAIKKIEN KANSSA, KOSKA TEKEMISTÄ RIITTI."

”JOKA KURITTA KASVAA, SE KUNNIATTA KUOLEE” - AIKUISTEN ROOLI

Johtajatar Selma Valtonen on jäänyt monen hänen aikanaan kesäsiirtolassa ja lastenkodissa olleen mieleen. Selma-tädin huone kauniine virkattuine peittoineen ja kirjailtuine tauluineen on jäänyt mieleen. Kylmän sodan aikaan lastenkoti siirtyi Selman toimesta Vähäsiltaan turvaan kuorma-autolla, jonka lavalle oli tehty ikkunallinen koppi. Lavalle meno pelotti, mutta Selma sai taivuteltua lapset sinne menemään. Selmaa muistellaan hyvänä ihmisenä, joka piti järjestyksestä. Hän iloitsi lasten punnituksissa heidän painonsa noususta, koska oli sota-aika ja lapset olivat heiveröisiä. Lasten hyvinvointi kesäsiirtolassa oli Selmalle ilon asia. Selma opetti myös jakamaan omistaan, jos joku sai postin mukana herkkuja, jotka jaettiin. Todellisuutta opeteltiin. Johtajatarta myös jännitettiin, mutta hän opetti kannustamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Nuorempina koettiin, että hän oli vanhempi ja häntä oli kunnioitettava, joten häntä melkein pelättiin. Selmalle annettiin suurta arvoa, koska hän oli ihana ihminen. Selmaa kiiteltiin paljon hyvän opettamisesta, mutta eri asia oli, omaksuiko nämä opit. Eräs haastateltava koki itsetuntonsa nousseen, kun Selma kehui häntä. Selma-täti koettiin mukavaksi, joka kuitenkin sai pidettyä yllä kuria ja järjestystä.

**"SE OLI SELLAISEN
NIIN KUIN
SUURPERHE."**

"SELMA- TÄTI OLI VANHA TÄTI, MUUT TÄDIT N. 20 -40 -VUOTIAITA, AJATTELISIN. IHAN TAVALLISIA, MUKAVIA. SELMA - TÄTIÄ "JÄNNITETTIIN".

"SELMA- TÄTI OLI TOTANIIN SEMMONEN, KUINKA MÄÄ SANOISIN...OPPI SEMMOSEEN, SEMMOSEEN ETTÄ TOTA KANNUSTAMISEEN JA TÄMMÖSEEN OIKEUDENMUKASUUTEEN JA...VÄHÄN TÄMMÖSTÄ... ANNAN HÄNELLE KYLLÄ SUUREN ARVON, OLI OIKEIN, OIKEIN IHANA IHMINEN."

Johtajatar Vieno Aho muistetaan haastavampana persoonana. Vienoa kutsuttiin "keltaiseksi vaaraksi" lasten keskuudessa. Hän oli ankara johtaja. Eräs silloisista lastenkodin asukkaista muistelee, kuinka he halusivat mennä Vähäsiltaan kesäviikonloppuna saunomaan. Vieno ei antanut, vaan piti mennä salaa. Oli niin kova kaipuu. Silloiset työntekijät muistelivat Vienon olleen innokas puutarhaihminen, joten hän opetti lapsille mm. perunan kasvatusta. Vienon projektien muisteltiin jääneen aina vähän puolitiehen.

"VIENO AHON AIKA OLI OMA TARINANSÄ, OLIN LÄHTEMÄSSÄ OMILLE JALOILLENI... OLI KUUMA KESÄVIIKON LOPPU JA HALUSIMME MAALLE SAUNOMAAN. VIENO ILMOITTI, ETTEI KÄY, KUN EI MAKSETA HOITOMAKSUA KAHTEN PAIKKAAN. SE OLI TÄYSIN KÄSITTÄMÄTÖNTÄ, PITI MENNÄ SALAA."

"JOHTAJA OLI ANKARA, NIIN KUIN SIIHEN AIKAAN OLI TAPANA."

"VIENO, SE OLI USKOMATON, SITÄ JUOSTIIN KARKUUN KUN NÄHTIIN ETTÄ PUNANEN TUKKA TULEE."

Rovasti Martti Järventiestä muisteltiin, että hän kävi kerran kesässä järjestämässä ohjelmaa kesäsiirtolassa oleville lapsille ja aikuisille. Yleisesti aikuisista muistetaan, että oli kivoja tätejä, jotka olivat nuorempia ja vanhempia. Aikuinen toimi uimavalvojana, joka oli jäänyt haastateltavien mieleen. Samoin se, että yksi hoitajista katsoi nuorimmaisen perään.

Haastattelimme myös muutamaa kesäsiirtolan ja lastenkodin silloista työntekijää. Muutama oli ollut ensin kesäsiirtolassa ns. aputyttönä ja myöhemmin "oikeana" hoitajana. Työntekijät muistelevat, että lapsimäärään nähden siellä oli vähän hoitajia. Osa hoitajista oli niin nuoria, että nykymääritelmän mukaan olisivat itsekin vielä lapsia. Nuorena joutui kantamaan jo paljon vastuuta hoidettavista lapsista ja monista askareista.

"OLIN JOSKUS NUKUTTAMASSA SIINÄ KUN ON SE ISO SALI MISSÄ OLI NIITÄ LAPSIA PUKKISÄNGYISSÄ IHAN MAHDOTON MÄÄRÄ."

KUVA: TAMPEREMISSIO

Eräs hoitaja muisteli pissapyykin pesua, kun lapset pissasivat housuun ikävöidessään vanhempiaan. Ruokailu tapahtui aina yhdessä kattauksessa; syötiin tavallisia ruokia, keittoja ja kastikkeita. Jääkaappia ei ollut, joten ruuan säilytys oli haasteellista. Yksi näistä haastatelluista oli työskennellyt keittiössä. Hän muistelee, että kaksi henkilöä vuorottelivat siinä työssä; toinen aamuvuorossa ja toinen iltavuorossa. Työntekijä muisteli myös johtajan pahoinpitelyä, kun eräs lastenkodin isoista pojista oli suuttunut ja pahoinpidellyt hänet. Eräs työntekijä muisteli myös joutuneensa väkivallan kohteeksi, kun ei ollut suostunut hänelle esitettyihin vaateisiin heti sillä paikalla. Myös Aili-täti, joka toimi johtajana, muistetaan näissä työntekijöiden haastattelussa. Kaija-täti oli keittäjä, jonka muistetaan työskennelleen sekä kesäsiirtolassa että lastenkodin keittiössä.

"SE OLI NIIN KUN TYÖTÄ 24 TUNTIA VUOROKAUDESSA."

Työntekijät muistelivat kesäsiirtolan jakautuneen kahteen viiden viikon jaksoon. Asumisoloja muisteltiin ahtaina, kun kaksi hoitajaa jakoi usein pienen vaatimattoman kamarin, eikä pesumahdollisuuksia ollut. Selman kamari muistettiin "pyhänä" paikkana, minne muilla ei ollut asiaa. Työvuorot olivat epämääräisiä, mutta apuun mentiin tarvittaessa, vaikka olisi ollut vapaata. Kesäisin kesäsiirtolassa työskenteli myös harjoittelijoita. He olivat lastentarhaseminaariin menijöitä tai käytännön harjoittelijoita. Lapsia valvottiin tarkasti rannalla ja veteen pääsi vain osa kerrallaan. Kerran viikossa saunottiin ja lapset pestiin siellä.

"SE OLI SELLAINEN NIIN KUIN SUURPERHE."

"EI SITÄ SILLOIN VÄHÄSILLAKS SANOTTU, VAIKKA SE ON SEN PAIKAN NIMI."

Muutto lastenkodilta kesäsiirtolaan oli aina iso urakka. Tavarat kuljetettiin siirtolaan linja- autossa ja kesän jälkeen taas takaisinpäin. Jopa pelargonit lastenkodin ikkunoilta kuljetettiin Vähäsiltaan ja istutettiin kesäksi kukkapenkkiin.

"OLI HOITSUJAKIN SIELLÄ JUSSINNIEMESSÄ, TULI SEMMONEN ROMANSSIKIN, NE KÄVI MEITÄ SITTEN SEURAAVANA KESÄNÄ KATTOMASSAKIN. NE OLI JO KIHLOISSA."

Työntekijät muistelivat myös ristiriitoja työntekijöiden välillä, toisista puhuttiin pahaa selän takana. Vanhat työntekijät vieroksuivat uusien työntekijöiden innokkuutta ja uusia ideoita.

KUVA: TAMPEREMISSION

LOPUKSI

1900-luvulla lastensuojelusta oli päättämässä maallikoista koostuva lautakunta ja asiakkaaksi saattoi joutua esimerkiksi yksinhuoltajuuden tai töissä käymisen vuoksi. Nykypäivän valossa lastensuojeluun tuohon aikaan on kuulunut lähinnä kodin ulkopuolelle sijoittaminen ja kesäsiirtolatoiminta oli osaltaan ehkäisevää lastensuojelua. Tänä päivänä on luotu erilaisia ennaltaehkäiseviä palveluita, joita tarjotaan perheen tukemiseksi, jotta lasta ei tarvitse sijoittaa kodin ulkopuolelle. Näitä palveluita ovat mm. perhetyö, varhaiskasvatus ja perheneuvola. Lastensuojelun asiakkuuteen vaaditaan painavimmat syyt. Kodin ulkopuolelle sijoittamisesta on siirrytty perheen tukemiseen ja sen omassa arjessa pääpainona on lapsen etu.

Kokonaisuutena ajatellen näiden haastattelujen perusteella, kesiä Vähäsillassa, muistellaan mukavana kokemuksena ja vaihteluna elämälle kaupungissa. Vähäsillassa pääsi moneen ihmeelliseen ja uuteenkin juttuun mukaan, kuitenkin peruskasvatusta unohtamatta.

Tätä julkaisua lukiessa tulee muistaa, että se koostuu juuri näiden haastateltavien muistoista: kokemukset ja muistot vaihtelevat. Kesäsiirtolan historiaan on mahtunut monta aikuista, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet haastateltavien kokemuksiin. Näiden kansien väliin mahtuu moninaisia muistoja usealta vuosikymmeneltä. Meidän, tutkijoiden näkökulmasta, aihe on mielenkiintoinen ja suorastaan vienyt mennessään. Haastattelut ja tarinat ovat nostattaneet meissä hyvin monenlaisia tunteita ja ajatuksia sekä antaneet näkökulmia omaa ammatillista kehittymistä varten. Kertomukset ovat antaneet perspektiiviä meidän työkentillemme sekä varhaiskasvatukseen että lastensuojelun sijaishuoltoon.

Vaikka lastensuojelu on kehittynyt valtavasti 1900-luvulta, kehitys on ollut hidasta. Esimerkiksi lasten oikeuksista on puhuttu 1900-luvun alkupuolelta, mutta kuitenkin Lapsen oikeuksien sopimuksen käyttöönottamiseen on päästy vasta vuonna 1991. Samoin ensimmäinen lastensuojelulaki laadittiin jo vuonna 1936 ja seuraavan kerran sitä uudistettiin vasta vuonna 1987. Laki on hitaasti muuttunut asiakkaiden odotusten kaltaiseksi, eli lasten etua ja hyvinvointia ajattelevaksi. Paljon kehitettävää kuitenkin on edelleen.

Lisää lastensuojelun näkökulmasta ja koko opinnäytetyön ”Vähäsillan elämää- kokemuksia kesäsiirtolasta 1930–60-luvuilla ja lastensuojelun merkittäviä muutoksia vuosina 1900–2020” voi lukea osoitteessa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/348693>.

Lähteet tähänkin julkaisuun löytyvät valmiista opinnäytetyöstä.

Sydämellinen kiitos vielä kaikille osallistuneille!

Pauliina & Niina

Tampereella, 1.3.2021

VÄHÄSILLAN ELÄMÄÄ
MUISTOJA VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN ARJESTA

TAMPERE
MISSIO **140 vuotta**
Merkityksellistä työtä